

роду злочинів минулих років з урахуванням помилок і недоліків, слідчої обстановки, інноваційних прийомів і методів тощо.

До повноважень ДБР Закон відніс розробку і затвердження методики розслідування окремих видів (п.7 ст.6). Здійснення розробки окремих криміналістичних методик можливе лише за умов належного науково-методичного забезпечення, зокрема за допомогою передбачених у ч.1 ст. 9 науково-дослідних установ. Наскільки є реальним створення таких установ покаже час. Разом з тим, розроблення відповідних методик розслідування могло б здійснюватися у співпраці ДБР і науковцями — криміналістами вищих юридичних навчальних закладів за відповідним замовленням, обговоренням і апробацією, а також їх рекомендацією до практичного використання.

Інше питання: чи потрібно їх затверджувати і «вводити в дію» в імперативному порядку? В літературі висловлювалися пропозиції щодо атестації та державної реєстрації криміналістичних методик розслідування, що створювало б відповідні «бази знань слідчого» (Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик. — Х.: Харків юридичний, 2010. — С. 255-265). Ця думка заслуговує на увагу і подальше обговорення.

Аркуша Л. І.

професор кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор

ДЕРЖАВНЕ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ ЯК СУБ'ЄКТ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державне бюро розслідувань — новий правоохоронний орган, створення якого передбачено зобов'язаннями при вступі до Ради Європи та іншими угодами.

Згідно Закону України «Про Державне бюро розслідувань», діяльність ДБР полягає в розслідуванні кримінальних проваджень, в яких фігурують правоохоронці, судді і найвищі службовці (від Президента України, Прем'єр-міністра України, міністрів, Генерального прокурора України до начальників ГУ Національної поліції). ДБР остаточно перебирає на себе функцію досудового (попереднього) слідства від прокуратури, яка здійснювала означену функцію починаючи з 1996 року на тимчасовій основі (відповідно до п. 9 Перехідних положень Конституції України) (Рішення Конституційного Суду

України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статті 1, частини першої статті 7, статей 8, 9, 10, частини четвертої статті 14, статті 17, частини першої статті 20, частини третьої статті 29 Закону України «Про прокуратуру» (справа про повноваження прокуратури відповідно до пункту 9 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України): Конституційний Суд; Рішення, Окрема думка від 10.09.2008 № 15-рп/2008).

Закон України «Про Державне бюро розслідувань» прийнятий 12 листопада 2015, підписаний Президентом 14 січня 2016, набрав чинності 1 березня 2016 року (Державне бюро розслідувань: турбулентність на злеті [Електронний ресурс] [сайт]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/1974902-derzavne-buro-rozsliduvann-turbulentnist-na-zleti.html>; Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>). У вересні 2018 року очікується, що ДБР України зможе розпочати свою роботу.

Слід зазначити, що згідно п. 1 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань» підрозділи та уповноважені особи ДБР здійснюють гласні та негласні оперативно-розшукові, слідчі та негласні слідчі дії з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань (Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>).

Аналіз матеріалів практики протидії злочинам, які віднесено до підслідності ДБР, свідчить про те, що їх виявлення, розкриття, припинення та розслідування фактично не можливо без застосування можливостей оперативно-розшукової діяльності.

Але, ст. 5 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», серед інших підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, визначає підрозділи внутрішньої безпеки, забезпечення особистої безпеки Державного бюро розслідувань (Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>).

Однак, у п. 3, ч. 2, п. 2 Прикінцевих положень Закону України «Про Державне бюро розслідувань» наголошується на «формуванні оперативно-розшукових підрозділів, а також підрозділу внутрішньої безпеки Державного бюро розслідувань» (Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] //

База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>), що свідчить про наявність у структурі ДБР України інших оперативних підрозділів, не визначених у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність».

На наш погляд, це положення обмежує застосування оперативно-розшукових заходів тільки завданнями, які будуть поставлені перед підрозділами внутрішньої безпеки та забезпечення особистої безпеки Державного бюро розслідувань. Судячи з назви цих підрозділів, діяльність їх буде спрямовано на протидію зловживанням з боку самих працівників ДБР (підрозділ внутрішньої безпеки), а також на забезпечення безпеки працівників ДБР, які будуть здійснювати досудове розслідування (підрозділ забезпечення особистої безпеки).

Тобто можливо зробити висновок, що здійснення оперативно-розшукової діяльності відносно фігурантів у кримінальних провадженнях, які будуть розслідуватися ДБР, не врегульовано діючим законодавством.

Навіть, якщо будуть внесені відповідні зміни до законодавства України, необхідно уважніше віднестися до кадрової політики щодо підбору кадрів до оперативних підрозділів ДБР. Потребує уваги визначення особливостей формування таких підрозділів, «60 % яких повинні складати особи, які мають відповідний стаж роботи в галузі права, та тільки 40 % — особи, які протягом останнього року обіймали посади в оперативно-розшукових підрозділах». Означені критерії негативно вплинуть на якість підбору оперативних працівників, тому що «зайняття посади в оперативно-розшукових підрозділах» не може вважатися критерієм наявності професійних навичок у такій досить специфічній галузі (посади в оперативних підрозділах є різні за своїми посадовими інструкціями, а оперативні підрозділи — різні за своєю направленістю).

Також викликає занепокоєння можливість відтоку кваліфікованих кадрів, які ще залишилися у оперативних підрозділах Національної поліції України, та інших правоохоронних органів.

Окремо слід зазначити, що з огляду на підслідність ДБР, а також коло осіб, відносно яких можливо здійснювати оперативно-розшукову діяльність, досить спірним, на наш погляд, є положення ст. 29 Закону України «Про Державне бюро», згідно яких «нагляд за додержанням Державним бюро розслідувань законів під час проведення оперативно-розшукової діяльності ... здійснює Генеральний прокурор безпосередньо та через уповноважених ним прокурорів».

Також слід зазначити, що для оперативних підрозділів Державного бюро розслідувань необхідно було б розширити завдання, та додати до «пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп...» (ст. 1 Закону України «Про оперативно-роз-

шукову діяльність»), мету — «запобігання, виявлення, припинення, розкриття і розслідування злочинів, віднесених до підслідності Державного бюро розслідувань» (згідно п.1.п.1 ст. 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань») (Про Державне бюро розслідувань : Закон України від 12.11.2015 794-УІІІ [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/794-19/print1510177503534526>).

Крім того слід зазначити, що на теперішній час у Державного бюро розслідувань відсутні оперативно-технічні можливості здійснення окремих оперативних та оперативно-технічних заходів (як і у Національного антикорупційного бюро України), якими володіють тільки оперативно-технічні підрозділи СБ України.

Означені доводи дають можливість стверджувати, що оперативні підрозділи ДБР не зможуть повноцінно здійснювати свою діяльність без визначення особливостей взаємовідносин та налагодження взаємодії з існуючими оперативними підрозділами інших правоохоронних органів, з урахуванням специфіки їх завдань та особливостей функціонування. При цьому, враховуючи контингент фігурантів, на наш погляд, подібна взаємодія негативно впливатиме на хід та результативність окремих розслідувань, а також діяльності Державного бюро розслідувань в цілому.

Калугін В. Ю.

доцент кафедри криміналістики
Національного університету «Одеська юридична академія»,
кандидат юридичних наук, доцент

ВЕРСІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ КОРУПЦІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ, ЩО ПІДСЛІДНІ ДЕРЖАВНОМУ БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

При розслідуванні корупційних правопорушень, які на підставі ст. 216 Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про Державне бюро розслідувань» відносяться до підслідності Державного бюро розслідувань, проблемам планування розслідування має приділятися значна увага. По-перше, планування визначає ефективність розслідування, його цілеспрямованість, економію сил і засобів. По-друге в ході досудового розслідування зазначеної категорії правопорушень пізнавальна і процесуальна діяльність слідчого